

ALLAH'I TANIMAK, O'NA İMAN EDİP İTAAT ETMEK¹

Kur'an'da فَاٰمِنُوْا بِاللّٰهِ "Allah'a iman edin"², وَاَطِيعُوا اللّٰهَ "Allah'a itaat edin"³ ve وَاَعْبُدُوْا رَبَّكُمْ "Rabbinize ibadet edin"⁴ buyrulmaktadır. İnsanın Allah'a iman edip ibadet ve itaat edebilmesi için önce O'nu tanıması gerekir. Allah'ı tanımak insanın temel görevidir. Zâriyât suresinin 56. ayetinde geçen "ibadet" kavramı Allah'ı tanımak (marifet) anlamına da gelir. Nitekim tabiîn âlimlerinden **Hasan el-Basrî** (ö. 110/728), Mücahid b. Cebr (ö. 104/722) ve **İbn Cüreyc** (Ö. 150/767) ayetteki "ibadet" kelimesine "marifet" anlamı vermişlerdir. Buna göre ayetin anlamı; "Ben cinleri ve insanları ancak beni tanırsınlar diye yarattım" şeklindedir. Müfessir **Sa'lebî** (Ö. 427/1035), "Bu mana güzeldir. Çünkü Allah cinleri ve insanları yaratmasaydı, Onun varlığı ve birliği bilinmezdi" demiştir.⁵ Ayette geçen "li-ya'büdûni" cümlesine "liya'rifûni" (*beni tanırsınlar, bilsinler*) anlamını vermek isabetsiz değildir. Ancak ibadet, sadece Allah'ı tanımaktan ibaret değilse de ibadetin başı ve ilk şartıdır. İnsanın Allah'a kulluk edebilmesi için her şeyden önce Allah'ı tanıması gerekir. O'nu tanımadan O'na iman, ibadet ve itaat etmek mümkün değildir.

قُلْ اِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَّنَ وَالْاِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَاَنْ تُشْرِكُوْا بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ سُلْطٰنًا وَاَنْ تَقُوْلُوْا عَلٰى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ

“(Ey Peygamberim!) De ki, “Rabbim ancak, açık ve gizli çirkin işleri, günahı, haksız saldırıyı, hakkında hiçbir delil indirmediği herhangi bir şeyi Allah’a ortak koşmanızı ve Allah’a karşı bilmediğiniz şeyleri söylemenizi haram kılmıştır”⁶ ayeti insanın Allah'ı tanıması gerektiğini ifade etmektedir. Allah'ı tanımayan, bilmeyen ve O'nu anlamayanlar Zümer suresinin وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرٍ "Allah'ın kadrini gereği gibi bilemediler" anlamındaki 67. ayeti ile kınanmaktadır:

İnsanın Allah'ı zat, isim, sıfat ve fiilleriyle tanıması; Allah ile zihni ve kalbi bir ilişki içinde bulunması gerekir. Kur'an; baştan sona Allah'ın isim, sıfat ve fiillerinin tanıtımı ile doludur.

نَّبِيُّ عِبَادِيْ اَنِّيْ اَنَا الْعَفُوْرُ الرَّحِيْمُ وَاَنْ عَدَابِيْ هُوَ الْعَذَابُ الْاَلِيْمُ

“(Ey Peygamberim!) Kullarıma benim çok bağışlayan çok merhamet eden olduğumu, azabımın da elem dolu azap olduğunu bildir.”⁷

اللّٰهُ لَا اِلٰهَ اِلَّا هُوَ لَهُ الْاَسْمَاءُ الْحُسْنٰى

"Allah, kendisinden başka hiçbir ilah bulunmayandır, en güzel isimler O'nundur."⁸ vb. yüzlerce ayette Allah bize kendisini tanıtmaktadır. İslâm bilginleri, ayet ve hadislerle

¹ Doç. Dr. İsmail Karagöz, Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi.

² Teğâbün, 64/8.

³ Âl-i İmrân, 3/132.

⁴ Hac, 22/77.

⁵ Kurtubî, el-Câmi Li Ahkâmi'l-Kur'an, XVII, 55.

⁶ A'râf, 7/33.

⁷ Hicr, 15/49-50.

⁸ Taha, 20/8.

dayanarak Allah'ı tanıtan eserler hazırlamışlardır. Bu eserlerden Allah'ın beş çeşit isim ve sıfatının olduğunu öğreniyoruz. Bunlar; zatî, sübûtî, selbî, fiilî ve haberî (müteşâbih) sıfatlardır.

I. ZATÎ SIFATLAR

Zatî sıfatlar; vücut, kıdem, beka, vahdaniyet, muhâlefetün lilhavadis ve kıyambinefsihî olmak üzere altı tanedir.

1. Vücut

Vücut, Allah'ın var olması demektir. Allah vardır, varlığı kendiliğindedir, yani Allah yaratılmış değildir. Her şeyi O yaratmıştır, O olmasaydı hiçbir şey olmazdı. Allah'ın dışındaki hiçbir varlık kendiliğinden meydana gelmemiştir, hepsi Allah'ın yaratmasıyla var olmuştur, hayatlarını Allah'ın lütfü keremiyle devam ettirmektedirler. Meselâ insanların ve hayvanların gıda maddelerine, suya, temiz havaya ve güneş enerjisine ihtiyaçları vardır. Allah ise böyle değildir. O'nun varlığının başlangıcı ve sonu olmadığı gibi varlığını devam için de hiçbir şeye muhtaç değildir. Diğer varlıkların muhtaç oldukları şeyleri de yaratan O'dur.

Aklını, mantığını ve muhakeme gücünü kullanan, gökleri, yıldızları, yeri, bitkileri, hayvanları, ormanları, meyveleri ve daha nice varlıkları düşünen insan, bütün bunları yaratan, onları yöneten bir yüce varlığın olduğunu anlar. Şu anlamdaki ayetler insanları Allah'ın varlığı konusunda düşünmeye davet etmektedir:

أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ

"Deveye bakmıyorlar mı nasıl yaratılmıştır? Göğe bakmıyorlar mı nasıl yükseltilmiştir? Dağlara bakmıyorlar mı nasıl dikilmişlerdir? Yeryüzüne bakmıyorlar mı nasıl yayılmıştır?"⁹

Kâinatta var olan her şey O'nun varlığına delalet etmektedir.

2. Kıdem

Kıdem, Allah'ın varlığının evveli ve başlangıcının bulunmaması, Allah'ın ezelî ve kadîm olması demektir.

Bu sıfat, Allah'ın yaratılmamış olduğunu, O'nun olmadığı hiçbir zamanın bulunmadığını ifade eder. Çünkü zamanı ve mekânı yaratan da Allah'tır.

Allah'ın dışındaki bütün varlıkların sözgelimi güneşin, ayın, dünyanın, yıldızların, gezegenlerin, insanların, hayvanların, bitkilerin bir evveli, bir başlangıcı, yaratıldıkları ve var olmaya başladıkları bir zamanları vardır. Çünkü bu varlıklar önceleri yok iken sonradan Allah'ın yaratmasıyla var olmuşlardır. Hâlbuki Allah böyle değildir. O'nun varlığının evveli ve başlangıcı yoktur. Çünkü O, varlığı zorunlu varlıktır. Geriye doğru ne kadar gidilirse gidilsin O'nun olmadığı bir zaman düşünülemez. Allah'ın varlığının bir başlangıcının olması, O'nun yaratılmış olduğu anlamına gelir ki bu, Allah için muhaldir, çünkü yaratılmış olan ilâh olamaz.

3. Beka

⁹ Ğaşiye, 88/17-20.

Beka, Allah'ın bakî, ebedî, sonsuz, ölümsüz olması ve varlığının sonu olmaması demektir. Sonlu olmak, ölümlü olmak, bir gün yok olmak, yaratılmış varlıkların özelliğidir. Kâinatta gördüğümüz ve görmediğimiz, küçük ve büyük bütün varlıklar sonludur, ölümlüdür, bir gün yok olacaklardır. Allah ise böyle değildir. O, yaratılmadığı için fâni, sonlu ve ölümlü değildir. O, varlığı zorunlu tek varlıktır. Her canlı ölecek O, ise ebedîdir. Rahman suresinin, *كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقَى وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ* "Yeryüzünde (ve âlemde) bulunan her canlı fanidir, ölümlüdür, ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zatı baki kalacaktır" anlamındaki 26-27. ayetleri ile İhlâs suresi Allah'ın bu sıfatlarını ifade etmektedir.

4. Vahdaniyet

Vahdaniyet, Allah'ın bir ve tek olması demektir. Allah; zatında, sıfatlarında ve işlerinde tektir, eşi, benzeri ve ortağı yoktur. İhlâs suresinin "De ki O Allah bir, tektir" anlamındaki ayeti Allah'ın bu sıfatını ifade etmektedir. Bütün peygamberler, O'nun vahdaniyetini, tekliğini anlatmışlardır:

İslâm dinin tevhid dîni olması, Allah'ın tek ilâh ve tek mabut olması esasına dayanır. O'ndan başka ilâh kabul etmek, şirkdir, şirk ise en büyük zulüm, en büyük günahdır. Kelime-i tevhid, yani lâ ilâhe illallah cümlesi, Allah'ın tekliğini ve eşsizliğini, O'ndan başka ilâh olmadığını ifade eder. Kur'ân baştan sona Allah'ın birliğini anlatan ayetlerle doludur:

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ

"Eğer yerde ve göklerde Allah'tan başka ilâhlar olsaydı kesinlikle yerin ve göklerin düzeni bozulurdu."¹⁰ anlamındaki ayet Allah'ın vahdaniyet sıfatını anlatmaktadır.

5. Muhâlefetün lilhavadis

Muhâlefetün lilhavadis, Allah'ın yaratıklardan hiçbirine benzememesi demektir. Biz, Allah'ı nasıl düşünürsek düşünelim O bizim düşündüğümüzden, aklımıza, hayalimize ve hatırımıza gelen şeylerden başkadır, hiçbirine benzemez. Çünkü bizim Allah'ı benzetmek istediğimiz şeylerin hepsi yaratılmış ölümlü, muhtaç ve âciz varlıklardır. Hâlbuki Allah, yaratılmış âciz, muhtaç ve ölümlü bir varlık olmadığı gibi cisim, cevher ve araz da değildir. Allah; zatı, sıfatları ve fiilleriyle hiçbir yaratığa benzemez. Meselâ insanların gücü, görme, işitme ve bilme gibi yetenekleri vardır. Allah'ın da gücü, görmesi, işitmesi ve bilmesi vardır. Ancak insanların gücü, görmesi, işitmesi ve bilmesi Allah'ın gücü, görmesi, işitmesi ve bilmesine asla benzemez.

Allah'ın her şeye gücü yeter, insanların ise her şeye gücü yetmez. Onlara görme yeteneğini veren de Allah'tır. Allah her şeyi görür, insanlar her şeyi göremez, onlara görme organı veren de Allah'tır. Allah her şeyi işitir, en gizli olan sesleri de işitir. İnsanlar ise her sözü işitemezler. Allah her şeyi bilir, O'nun ilminden hariç hiçbir şey yoktur. İnsanlar ise her şeyi bilemezler, bilgileri sınırlıdır. "O'nun benzeri hiçbir şey yoktur"¹¹ anlamındaki ayet, Allah'ın bu sıfatını ifade etmektedir.

6. Kıyambinefsihî

¹⁰ Enbiya, 21/22.

¹¹ Şûra, 42/11.

Kıyambinefsihî, Allah'ın varlığının kendiliğinden olması, başkaları tarafından var edilmemiş, yaratılmamış ve doğmamış olması demektir. Yaratılmış varlıklar, varlıklarını sürdürülebilmeleri için, Allah'a muhtaçtırlar. Allah ise hiçbir şeye muhtaç değildir, zaman ve mekândan münezzehtir, zamanı da mekânı da diğer varlıkları da yaratan O'dur.

II. SÜBÛTÎ SIFATLAR

Sübûtî sıfatlar; hayat, ilim, semi, basar, irade, kudret, kelâm ve tekvin olmak üzere sekiz tanedir.

1. Hayat

Hayat, Allah'ın diri ve hayat sahibi olması demektir. Allah'ın bu sıfatı, ayet ve hadislerde "hayy" kelimesi ile ifade edilmektedir. Allah'ın sıfatı olarak "hayy", diri, kemal manasıyla hayat sahibi ve sürekli var olan, ölümlü olmayan, bakî, ebedî ve dâim demektir. İnsanlar, hayvanlar, bitkiler ve diğer varlıklarda hayatı var eden de yok eden de Allah'tır.

Allah'ın bu sıfatı, O'nun ezeli ve ebedî olduğunu ifade eder. O'nun evveli ve sonu yoktur. O hep diridir, diriliğinin sonu yoktur. O'nun sonu yoktur. Diğer canlıların ise evveli ve sonu vardır. Bütün yaratıklar, fâni sadece Allah bakidir. O'nun dışında her canlı ölecek ve O'na dönecektir. O asla ölmeyecek ve yok olmayacaktır.

"Ölmeyen diriye güven..."¹² وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ

"O diridir. O'ndan başka ilâh yoktur."¹³ هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

"Yeryüzünde bulunan her şey ölecektir. Yalnız celâl ve ikram sahibi Rabbinin zatı baki kalacaktır"¹⁴ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقَى وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ anlatmaktadır.

2. İlim

İlim, Allah'ın ilim sahibi olması demektir. Allah'ın bu sıfatı; Allah'ın gizili ve aşikâr olanları, olmuşu ve olacağı, görünen ve görünmeyen âlemi, yerde ve göklerde olup bitenleri, geçmişi, hâli ve geleceği, canlı ve cansız bütün varlıkları, insanların gizli ve aşikâr bütün yaptıklarını, küçük ve büyük her şeyi bildiğini ifade eder.

إِنَّ اللَّهَ عَالِمُ غَيْبِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

"Allah, göklerin ve yerin gaybını bilendir. O göğüslerin özünü çok iyi bilendir."¹⁵

وَلَوْ أَنَّ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ

"Eğer yeryüzündeki ağaçlar kalem, deniz de mürekkep olsa, arkasından yedi deniz daha ona katılsa, Allah'ın sözleri (ilmi, yazmakla) yine tükenmez."¹⁶

وَأَنْ تَجْهَرُ بِالْقَوْلِ فَإِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى "Sözü açık söyleyen de gizli söyleyen de muhakkak O,

¹² Furkan, 25/58.

¹³ Mümin, 40/65.

¹⁴ Rahman, 55/26-27.

¹⁵ Fâtır, 35/38.

¹⁶ Lokman, 31/27.

gizliyi de ondan daha gizli olanı da bilir."¹⁷ anlamındaki ayetler, Allah'ın eşsiz ilminin her şeyi kapsadığını ifade etmektedir.

3. Semi'

Semi', Allah'ın, konuşulan sözleri, her sesi ve duaları işitmesi demektir. Allah, gizli veya aşikâr, iyi veya kötü insanların bütün konuşmalarını ve sözlerini hatta fısıltılarını bile işitir, dua ve niyazları duyar. Allah da insanlar da işitir. Ancak Allah'ın işitmesi ile insanın işitmesi aynı değildir. Allah'ın işitmesi, vasitasız ve sınırsızdır, insanlar hava ve kulak vasıtasıyla sadece belli frekanstaki sesleri işitip duyabilirler, gizli ve kısık sesleri duyamazlar, Allah ise hepsini duyar, insan nerede ne söylerse söylesin, en gizli yerlerde, yerin altında ve göklerde bile bir şey konuşsa Allah o konuşulanı işitir. Çünkü Allah insanlara yakındır.

"Şüphesiz Rabbim duaları işitendir."¹⁸

"Allah konuşmanızı işitir, çünkü Allah işitendir, görendir."¹⁹ anlamındaki ayetler, Allah'ın her sesi ve her konuşulanı işittiğini ifade etmektedir.

Allah'ın bu sıfatında, ödüllendirme ve cezalandırma anlamı da vardır. Meselâ;

مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا بَصِيرًا

"Kim dünya sevabını isterse (bilsin ki) dünya ve ahiret sevabı Allah katındadır. Allah işitendir, görendir."²⁰ anlamındaki ayette Allah'ın işitmesi ve görmesi, iyi iş yapanların mükâfatını vermesi anlamındadır.

4. Basar

Basar, Allah'ın, aydınlık ve karanlıkta küçük ve büyük her şeyi görmesi demektir. Allah, gizli veya aşikâr, küçük veya büyük bütün varlıkları, bütün yapılanları görür. Allah da insanlar da görür. Ancak Allah'ın görmesi ile insanın görmesi aynı değildir. İnsan göz vasıtasıyla ancak belirli bir uzaklıkta, büyüklükte ve aydınlıkta olanı görebilir. Allah'ın görmesi ise, vasitasız ve sınırsızdır. Allah küçük, büyük, aydınlıkta ve karanlıkta, vasitasız ve sınırsız, küçük ve büyük her şeyi görür. İnsanlar, nerede ne yaparlarsa yapsınlar, en gizli yerlerde, yerin altında ve göklerde bile bir şey yapsalar Allah onları görür. Çünkü Allah insanlara yakındır.

"Şüphesiz Allah, kullarının (*her halini*) haber alandır, görendir."²¹

"O, her şeyi görendir"²² anlamındaki ayetler Allah'ın bu sıfatını ifade etmektedir.

Allah'ın bu sıfatında, ödüllendirme ve cezalandırma anlamı da vardır. Meselâ,

"...Dilediğinizi yapın O, yaptıklarınızı görmektedir."²³

¹⁷ Tâhâ, 20/7.

¹⁸ İbrahim, 14/39.

¹⁹ Mücadele, 58/1.

²⁰ Nisa, 4/134.

²¹ Fâtır, 35/31.

²² Mülk, 67/19.

²³ Fussilet, 41/40.

anlamındaki ayette sözü edilen Allah'ın görmesinden maksat, kuluna yaptıklarının karşılığını vermesidir.

5. İrade

İrade, Allah'ın dilemesi demektir, irade, bir şeyin olup olmasını, şöyle veya böyle olmasını dilemek ve dilediği gibi yapmaktır. Dünyada var olan her şey Allah'ın dilemesi ile var olmuştur, O'nun dilediği zaman da yok olacaktır. O'nun dilediği olur dilemediği olmaz, insanların da iradeleri vardır. Ancak Allah'ın iradesi ile insanların iradeleri tamamen farklıdır. İnsan her istediğini ve dilediğini yapamaz. Allah ise her istediğini ve dilediğini yapar. İnsanlara irade gücünü veren Allah'tır, Allah'ın iradesi ise zatı ile kaimdir. İnsanın istediği şeyin olması için, o şeyi oluşturan şartları bir araya getirmeye çalışması gerekir, aynı zamanda Allah'ın da buna izin vermesi gerekir. Çünkü Allah izin vermedikçe insanların istedikleri olmaz. Allah'ın iradesi tekvini ve teşrii olmak üzere iki kısma ayrılır.

Tekvini irade: Bu irade, Allah'ın yaratması ile ilgilidir. Bu iradeyi hiçbir sebep ve şart geçemez, yani bu irade bir sebep ve şarta bağlı değildir. Allah neyi dilerse o olur, O'nun dilemediği bir şeyin olması mümkün değildir. Kâinatın olup biten olayların hepsi Allah'ın dilemesi ile olmaktadır. Allah dilemeden, izin vermeden hiçbir şey meydana gelmez; sözcüğü Allah izin vermeden peygamber mucize gösteremez, kimse ölemez, kimse başarı elde edemez, kimse kimseye zarar vermez, bitkiler bitemez, ağaçlar meyve veremez, kâinatın düzeni devam edemez.

Teşrii irade: Allah'ın bu iradesi insanların iradeleri ile birlikte cereyan eder. Bu irade, insanların işlerini yürütmeleri ve fiillerini yapmaları için onlara güç ve izin vermesi anlamındadır. İnsan bir işi yapmak, bir davranışta bulunmak isterse Allah o insana izin ve güç verir, istek insandan olduğu için sorumluluk insana aittir. Allah'ın bu iradesi Allah'ın, kulun her yaptığına razı olduğu anlamına gelmez, insanın istediği şeye Allah izin verir fakat insanın bu yaptığından razı olmayabilir.

Allah insanlardan bir şeyi yapmalarını, bir şeyden kaçınmalarını ister, yani insana bir şeyi emreder veya yasak eder, emir ve yasağına uyup uymamayı insanın iradesine bırakır.

"Allah, dilediğine hesapsız rızık verir."²⁴ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ

"Allah dilediğini bağışlar."²⁵ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"Hikmeti dilediğini verir."²⁶ يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ

"Dilediğini yaratır."²⁷ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ

"Dilediğini doğru yola iletir."²⁸ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

"Allah, dilediğini yapar"²⁹ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ

Anlamındaki ayetler Allah'ın bu sıfatını ifade etmektedir.

²⁴ Bakara, 2/212.

²⁵ Bakara, 2/284.

²⁶ Bakara, 2/269.

²⁷ Mâide, 5/17.

²⁸ Yunus, 10/25.

²⁹ İbrahim, 14/27.

6. Kudret

Kudret, Allah'ın her şeye gücünün yetmesi demektir. Yüce Allah, güçlü, kuvvetli, istediğini istediği gibi yapabilen, asla âciz olmayandır. Allah'ın da insanların da güç ve kudreti vardır. Ancak Allah'ın gücü ve kudreti ile insanın gücü ve kudreti aynı değildir, insanların güç ve kudretleri sınırlıdır, her şeye güçleri yetmez, insanlar her istediğini yapamazlar, insanlara güç ve kudreti veren de Allah'tır.

Allah'ın gücü ve kudreti ise, sonsuz ve sınırsızdır. Allah'ın her şeye gücü yeter, O'nun gücünün yetmeyeceği hiçbir şey yoktur. O, mutlak güç sahibidir, istediğini istediği zaman ve istediği şekilde yapabilir.

﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ "Gerçekten Allah, her şeye gücü yetendir."³⁰

Kur'an'da 35 ayette Allah'ın "her şeye" gücünün yettiği bildirilmektedir. Allah'ın; yaratmaya³¹, ölüleri diriltmeye³², parmak uçlarını bile yeniden inşa etmeye³³, gökten azap indirmeye³⁴, suyu yeryüzünden yok etmeye³⁵, bir toplumu yok edip yerine yenisini getirmeye³⁶ kısaca her şeye gücü yeter. O'nun aciz olduğu, gücünün yetmediği hiçbir şey yoktur. Hiç kimse ve hiçbir şey O'nu aciz bırakamaz. Allah'ın bir şeye "ol" demesi ile o şey hemen olur. Yok olmasını istediği şey de yok olur. Allah için "imkânsız" diye bir şey yoktur.

7. Kelâm

Kelâm, Allah'ın harf ve sese ihtiyaç olmadan konuşması demektir. Allah'ın konuşması insanların konuşması gibi değildir, O'nun harfe, sese, dile ihtiyacı yoktur, insanlara konuşma yeteneği veren de Allah'tır. Allah, peygamberlerine konuşmuş, onlara hitap etmiş, emir ve yasaklar vermiştir. Allah peygamberlerle ya doğrudan, ya elçi vasıtasıyla ya da vahiy yoluyla konuşmuştur:

﴿وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَائِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بآذَانِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيُّ حَكِيمٌ﴾

"Allah insanlara ancak vahiy yoluyla yahut perde arkasından konuşur. Yahut bir elçi gönderip, izniyle ona dilediğini vahyeder. Şüphesiz O, yücedir, hüküm ve hikmet sahibidir."³⁷ anlamındaki ayet bu gerçeği ifade etmektedir. Allah'ın kelâm sıfatı ezeli ve ebedîdir. Kuran-ı Kerim de Allah kelâmıdır.³⁸

8. Tekvin

Tekvin, Allah'ın yaratıcı olması demektir. Allah, yaratan, varlıkları örneği olmadan icat eden, var edendir. İslâm âlimleri; rızık vermesi, yaratması, canları alması, yağmurları yağdırması, otları bitirmesi, sebze ve meyveleri var etmesi gibi fiili sıfatlarının tamamını bu sıfat ile ifade etmişlerdir.

³⁰ Bakara, 2/20.

³¹ Yasin, 36/81.

³² Kıyâme, 75/40.

³³ Kıyâme, 75/4.

³⁴ En'âm, 6/65.

³⁵ Müminün, 23/18.

³⁶ Me'âric, 70/40-41.

³⁷ Şûra, 42/51.

³⁸ Tevbe, 9/6.

فَلِ اللَّهِ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ "De ki: Allah, her şeyin yaratıcısıdır."³⁹

وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ مَاءٍ "O, her canlıyı sudan yaratmıştır."⁴⁰

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا "O, yeryüzünde olanların hepsini sizin için yaratandır."⁴¹

Anlamındaki ayetler Allah'ın bu sıfatını ifade etmektedir. Yaratmak Allah'a mahsustur, insanlar ancak yaratılan varlıklardan icatlarda bulunabilirler, yoktan yaratamazlar.

"İyi bilin ki yaratma ve emir O'nundur." anlamındaki ayet⁴² bunu ifade etmektedir. Allah, dilediğini yaratmaya, yok iken var etmeye gücü yeter.

III. FİİLÎ SIFATLAR

Yaratması, rızık ve nimet vermesi, yaşatması, canları alması ve ölüleri kıyamet kopunca yeniden diriltmesi gibi nitelikler fiilî sıfatlardır. İslâm âlimleri Allah'ın fiilî sıfatlarını "tekvin" sıfatı ile ifade etmişlerdir.

IV. SELBÎ SIFATLAR

Allah'ın selbî ve tenzîhî sıfatları, Allah'ın ne olmadığını ve neler yapmadığını, hangi özelliklere sahip olmadığını ifade eden sıfatlardır. Allah'ın bu sıfatlarından bir kısmını şöyle özetleyebiliriz:

Allah'ın anası, babası, eşi, çocuğu ve benzeri yoktur. O, hiçbir şeye muhtaç değildir, ihlâs suresi, Allah'ın bu niteliklerini bize bildirmektedir.

"De ki: O Allah tektir. O, samed'dir yani hiçbir şeye muhtaç değildir, her şey O'na muhtaçtır. Ondan çocuk olmamıştır yani O, kimsenin babası değildir. O doğmamıştır yani, O, kimsenin çocuğu değildir. Hiçbir şey O'na denk ve benzer değildir."

لَا شَرِيكَ لَهُ "Onun hiçbir ortağı yoktur..."⁴³

لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ "O'nu ne uyuklama tutabilir ne de uyku."⁴⁴

وَهُوَ يُطْعَمُ وَلَا يُطْعَمُ "O, (yaratıkları) besleyendir ve (kendisi) beslenmeye ihtiyacı olmayandır."⁴⁵

وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ "Allah, yaptıklarınızdan gafil değildir."⁴⁶

وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ "Allah, kullarına asla zulmedici değildir."⁴⁷

لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ "O, yaptığından dolayı sorgulanamaz, fakat onlar sorgulanırlar."⁴⁸

وَاللَّهُ يَحْكُمُ لَا مُعَقَّبَ لِحُكْمِهِ "Allah hükmeder. O'nun hükmünü bozacak hiçbir kimse

³⁹ Ra'd, 13/16.

⁴⁰ Nûr, 24/45.

⁴¹ Bakara, 2/29.

⁴² A'râf, 7/54.

⁴³ En'âm, 6/163.

⁴⁵ En'âm, 6/14.

⁴⁶ Bakara, 2/74.

⁴⁷ Al-i İmrân, 3/182.

⁴⁸ Enbiya, 21/23.

yoktur..."⁴⁹

إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ "Şüphesiz Allah vaadinden dönmez."⁵⁰

V. HABERİ/MÜTEŞÂBİH SIFATLAR

Haberî sıfatlar; Allah'ın eli, yüzü, gözü, gelmesi, inmesi ve yakın olması gibi ayet ve hadislerde geçen sıfatlardır. Kur'an'da Allah'ın eli, yüzü, gözü, arşı istivası, gelmesi, insanlara yakınlığı ve onlarla beraber olmasından söz edilmektedir.

يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ "Allah'ın eli onların elinin üstündedir."⁵¹

وَاللَّهُ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُولُوا فَتَمَّ وَجْهُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَسِيعُ عَلِيمٍ "Doğu ve batı (bütün yeryüzü) Allah'ındır. Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü işte oradadır."⁵²

وَاصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا "Ey Nuh! Gözümüzün önünde ve vahyimize göre gemiyi yap."⁵³

وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا "Rabbin ve melekler saf saf geldi."⁵⁴

الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى "Rahman arşa istiva etmiştir."⁵⁵

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ "Kullarımı beni senden sorarlarsa, (bilsinler ki) gerçekten ben onlara çok yakınım."⁵⁶

وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ "Nerede olursanız olun, O (Allah) sizinle beraberdir."⁵⁷

Meallerini verdiğim ayetlerde Allah'ın eli, yüzü, gözü, gelmesi, arşı istiva etmesi, yakın ve beraber olması hangi anlamdadır? Allah yaratıklarından hiçbirine benzemez. Dolayısıyla Allah'ın elini, yüzünü, gözünü ve gelmesini insanların eli, yüzü, gözü ve gelmesi gibi düşünemeyiz. Öyle ise bu ayetlerde geçen Allah'ın bu sıfatları ne anlama gelmektedir?

Bir kısım İslâm âlimleri, Allah Kur'an'da elinden, yüzünden, gözünden ve gelmesinden söz etmektedir. Biz bunların mahiyetini, nasıl olduklarını bilemeyiz, çünkü Allah bize bildirmemiştir. Biz sadece bu sıfatlarını kabul ederiz. Allah'ın eli, yüzü, gözü... vardır, fakat bizim elimiz, yüzümüz, gözümüz gibi değildir. Bu sıfatların keyfiyetlerinden, nasıl olduklarından bahsetmeyiz şeklinde görüş beyan etmişlerdir.

Bir kısım İslâm âlimleri ise Allah'ın elini, yüzünü, gözünü ve gelmesini yorumlamışlar, tevil etmişlerdir. Bu âlimlerin yorumuna göre, Allah'ın elinden maksat, gücü, kudreti ve nimetidir. Allah'ın yüzünden maksat O'nun zatı ve rızasıdır. Allah'ın gözünden maksat, ilmi, yardımı, himayesi, gözetimi ve denetimidir. Allah'ın gelmesinden maksat; emrinin gelmesidir. Allah'ın arşı istivasından maksat; arşı istila etmesi ve arşa hâkim olmasıdır. Allah'ın inmesinden maksat; nimet ve rahmetinin inmesidir. Allah'ın yakın olmasından maksat; af, merhamet ve yardımının yakın olmasıdır. Allah'ın beraber olmasından maksat; O'nun kullarının her halini görmesi, bilmesi, murakabesi ve onlara yardım etmesidir.

⁴⁹ Ra'd, 3/41.

⁵⁰ Al-i İmrân, 3/9.

⁵¹ Fetih, 48/10.

⁵² Bakara, 2/115.

⁵³ Hûd, 11/37.

⁵⁴ Fecr, 89/22.

⁵⁵ Taha, 20/5.

⁵⁶ Bakara, 2/186.

⁵⁷ Hadîd, 57/4.

Sonuç olarak; Allah'ı tanımak, bizim en başta gelen görevimizdir. Biz Allah'ı, Kur'an ve sünnette belirtilen isim, fiil ve sıfatlarıyla tanıyabiliriz. "Allah'a îman"; Allah'ın varlığını, birliğini, yaratan, yaşatan, rızık veren ve besleyip büyütenin yalnız Allah olduğunu, O'ndan başka ibadete lâıyk mabut bulunmadığını, ibadetin sadece O'na yapılması gerektiğini, O'nun ezeli ve ebedi olduğunu, bütün kemal sıfatlarla muttasıf ve noksan sıfatlardan münezzeht bulunduğunu, Kur'an ve sünnette belirtilen isim, fiil ve sıfatlarıyla bilip inanmayı gerektirir. O'na iman, aynı zamanda O'na ibadet ve itaat etmeyi, Kur'an ve sünnette yer alan emir ve yasaklara, öğüt ve tavsiyelere uymayı, helâl ve haramlara riayet etmeyi gerekli kılar.